

Matilda Gustavsson

Klubben. En undersökning
Albert Bonniers Förlag 2019

Vid det här laget kan det inte ha undgått någon att *Klubben* är Matilda Gustavssons uppföljning av sitt reportage om ”kulturprofilen” som publicerades i DN 2018. Ett reportage som ledde till fängelse för Jean-Claude Arnault, att kulturinstitutionen Forum stängdes, en paus i utgivningen av Nobelpriset i litteratur och minskad självständighet för Svenska Akademien.

Klubben är ett noggrant och gediget arbete. Den är också en bladvändare då Gustavsson sida för sida skalar av och visar de maktstrukturer och institutioner som möjliggjorde Arnaults övergrepp under decennierna. Genom boken får vi hela tiden ta del av Gustavssons reflektioner kring det egna arbetet. Denna transparens är en styrka hos texten då den positionerar författaren inom de maktstrukturer hon undersöker. Intervjupersonernas rädsla blir hennes rädsla, deras tvivel blir hennes tvivel och synen på konst och kultur som präglar kretsarna kring Forum och Svenska Akademien präglar hennes egen. *Klubben* är en insyn i de utmaningar av tillgängliga diskursiva subjektspositioner för individer som utsätts för sexuella övergrepp i spåren av #metoo. Kvinnorna Gustavsson intervjuar brottas hela tiden med hegemoniska patriarkala förståelser av vad som är ett övergrepp och hur ett offer för ett sådant ska bete sig under och efter övergreppet. Kvinnorna omformulerar och

förhandlar kring subjektspositioner för att få det som de varit med om att gå ihop med snäva samhällsdiskurser om hur de borde agerat och känt innan, under och efter övergreppen. Reportaget visar tydligt att när den position som erbjuds ett offer för sexuella övergrepp är snäv och dessutom skapad av en patriarkal ordning, är det svårt att ge röst åt denna erfarenhet. Vilket i sin tur är nödvändigt för att normgivande diskurser skall kunna störas och förändring uppnås.

Det finns flera intressanta aspekter i hur Jean-Claude Arnault positioneras och skrivs fram i boken, både av intervjusubjekten och av Gustavsson. Han beskrivs som den perfekta värdinnan, han är den som möjliggör och understödjer andras arbete, han är Katarina Frostenssons musa. Han beskrivs ha ett omätligt bekräftelsebehov, som en löjlig och komisk figur, ett spektakel eller en fars. Personer skakar på huvudet och skrattar lite generat när de bevittnar hans övergrepp och trakasserier. I boken uttrycker vissa att Arnault var någon man tyckte lite synd om. Arnault skrivs fram som något som liknar en narr. Han är opassande men ofarlig och han har ett utrymme att säga saker som gör andra obekväma utan risk för repressalier då han har kungens, i det här fallet Svenska Akademiens, nåd. Den här bilden är problematisk. Det är lätt att börja psykologisera Jean-Claude Arnault och hans beteenden i en vilja att försöka förstå honom. Gustavsson åker till Frankrike, besöker hans stamkrog, kollar upp hans föräldrars bakgrund och diskuterar hans eventuellt ledsna barndom. Samtidigt

som jag förstår detta begär efter att förstå Arnault är det svårsmält när den primära bilden som ges av Arnault blir den av en aningslös clown.

Bilden av Arnault som lätt löjeväckande understöds av den rasifiering och exotifiering som görs av honom, framförallt av hans vänner och bekanta i boken. Han är en fransman, en "het" sydeuropé. Han är *osvensk* och har en annan syn på sexualitet och en annan sexualmoral, han är inte "sedesam". Han rasifieras på ett sätt som både fråntar honom intellektuella positioner och samtidigt ursäktar hans sexuella övergrepp. Hans vänner framställer honom som en fransk levnadskonstnär och kvinnokarl. Genom denna framställning omöjliggörs vännernas förståelse av Arnault som en våldtäktsman, enligt en logik där individer (män) som begärs inte tros kunna begå sexuella övergrepp. Arnault slutar aldrig vara *främlingen* och denna exotifiering skyddar hans beteenden och brutala övergrepp.

Boken är förstås full av andra berättelser där det inte finns någon tillstymmelse till skämt kring Arnault, där det är fruktansvärda övergrepp som skildras. Men bilden av honom som en ovetande, lätt patetisk figur dominerar. En bild som användes för att försvara honom efter det inledande reportagets publicering. Han förstod inte kvinnornas signaler sades det. Som att information skulle varit problemet och inte makt. Man kan dock med fog utgå ifrån att Arnault måste vara en otroligt manipulativt skicklig, målinriktad och ambitiös person för att lyckas med det han

gjort genom åren, och då tänker jag inte bara på övergreppen.

Gustavsson är som vassast när hon riktar sin undersökning mot de maktstrukturer och sammanslutningar som möjliggjorde Jean-Claude Arnaults övergrepp. En skarp liknelse som Gustavsson gör är den till hennes egen uppväxt inom en frikyrklig församling. Det är återkommande bland de som figurerar i *Klubben* att kultur förstås som något sakralt och heligt. Forum är en församling som dyrkar kulturen och Svenska Akademien är dess kardinaler. Man anser att man lever för något större än sig själv. Man lever och verkar för konsten som står i en upphöjd och extern position till samhället i övrigt. Forum och Svenska Akademien, vilkas band skickligt visas upp och förklaras av Gustavsson, beskrivs av Arnault själv som en familj. Denna liknelse finns även hos kvinnorna som utsatts av Arnault. Ingen gemenskap är villkorlös. Kristina Lugn må omnämna Svenska Akademien som en villkorlös gemenskap (Gustavsson 2019: 137), men här är det tydligt att villkoret för att få vara en del i familjen är att man följer de hederskoder som strukturerar dess gemenskap. Man kritiserar inte familjen, man tar alltid familjens parti, och man lämnar den inte. Det är också detta som tycks förena Forum och Svenska Akademien utöver medlemmarnas samröre: den sakrala synen på konsten och de feodala och patriarkala familjestrukturer som präglar organisationen.

Det genomslag Gustavssons reportage fick är omöjligt att tänka sig utan #metoo. #Metoo var en kil som skapade en spricka

i en hegemonisk diskurs om vad som utgör ett sexuellt övergrepp och dess offer. Den diskursiva förståelsen av någon som utsatts för sexuellt våld eller övergrepp förändrades av de hundratusentals vittnesmål #metoo innebar. Förståelsen av offret har breddats och blivit multipel, åtminstone under tiden för Gustavssons arbete och Jean-Claude Arnaults dom. Gustavsson lyfter i *Klubben* fram både kvinnor som under en lång tid talat om övergreppen de varit med om och kvinnor som inte kunnat tala om dem alls. I och med #metoo och Gustavssons gedigna arbete kan kvinnornas röster till slut höras och deras verklighet få genomslag. Det är en feministisk seger.

Anna Maria Saxgård

MA i statsvetenskap